

نثر از مقدمه ی کتاب گلستان اثر سعدی انتخاب شده است. / موضوع درس در مورد شکرگزاری از خداوند و ناتوانی انسان از توصیف و شناخت خدا

فلمرو فکری

- معنی و مفهوم عبارت های زیر را بنویسید.

۱. عاکفان کعبه ی جلالش به تقصیر عبادت معترف که : ما عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ
(اعتکاف کنندگان کعبه ی بزرگی او به کوتاهی در عبادت اعتراف کرده اند که : تو را عبادت نکردیم
آنگونه که شایسته ی عبادت توست)
۲. یکی از صاحب‌دلان سر به جیب مراقبت فرو برده بود و در بحر مکاشفت مستغرق شده
(یکی از عارفان که در حال تفکر عارفانه بود و در دریای کشف اسرار الهی غرق شده بود)
۳. هر نفسی که فرو می رود مُمَدِّ حیات است و چون بر می آید، مفرّح ذات
(هر نفسی که فرو می رود یاری دهنده ی زندگی است و چون بیرون می آید شادی بخش جان ماست)
۴. اِعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا وَ قَلِيْلًا مِّنْ عِبَادِي الشُّكُوْر
(ای خاندان داوود! سپاس خدا را به جا آورید و بندگان شکرکننده ام اندک اند)
۵. وظیفه ی روزی به خطای منکر نبرد .
(روزی معین بندگان را به خاطر خطای زشت قطع نمی کند)
۶. اطفال شاخ را به قدوم موسم ربیع کلاه شکوفه بر سر نهاده
(شاخه ها با آمدن فصل بهار شکوفه دار شده اند)
۷. تخم خرمایی به تربیتش نخل باسق گشته
(تخم خرمایی با پرورش خداوند نخل بلندی شده است)
۸. بَلَغَ الْعُلَى بِجَمَالِهِ ، كَشَفَ الدُّجَى بِجَمَالِهِ
(به سبب کمالتش به بلندی رسید ، و با روی زیبایش تاریکی ها را از بین بُرد)
۹. دایه ی ابر بهاری را فرموده تا بنات نَبَات در مهّد زمین بپرورد

(به ابر بهاری که مثل دایه ای ست فرموده تا گیاهان را مثل دخترانی در زمین پرورش دهد)
- مفهوم کلی عبارت های زیر را بنویسید.

۱. ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند / تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری (غافل نبودن از یاد خدا)

۲. چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان / چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان (دلگرمی و تکیه ی مسلمانان به پیامبر)

۳. گر کسی وصف او ز من پرسد / بی دل از بی نشان چه گوید باز
(ناتوانی عاشق از وصف معشوق)

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. خوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده. (بدون کوتاهی - بی مضایقه)

۲. پرده ی ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد. (آشکار)

۳. عُصاره ی تاکی به قدرت او شهد فایق شده. (افشرد - برتر)

۴. صَفَوَاتِ آدَمِیَانِ وَ تَتَمَّهَ ی دُورِ زَمَانِ ، مُحَمَّدٌ مِصْطَفٰی (ع). (برگزیده - مایه ی تمامی گردش روزگار)

۵. فَسِیْمٌ جَسِیْمٌ نَسِیْمٌ وَ سِیْمٌ (زیبارو - خوش اندام - خوش بو - دارای نشان پیامبری)

۶. دستِ انابت به امید اجابت. (توبه)

۷. خدا را به تَضْرُوع و زاری بخواند و او إِعْرَاض کند. (التماس و زاری - روی گرداندن)

۸. واصفان جلیه ی جمالش. (زیور و زینت)

۹. یکی از یاران به طریق انبساط گفت. (خودمانی شدن)

- در عبارت زیر نقش دستوری ضمایر متصل را مشخص کنید.

۱. بوی گلچمن مست کرد که دامنم از دست برفت.

(بوی گل چمن مرا مست کرد که دامن از دست من رفت.) (اولی : مفعول - دومی : مضاف الیه)

- از درس نمونه ای برای هر یک از حذف (لفظی - معنوی) بنویسید.

۱. در هر نَفَسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکر واجب (است) حذف به قرینه ی لفظی
۲. بنده همان به (است) که ز تقصیر خویش / عذر به درگاه خدای آورند (حذف به قرینه ی معنوی)

قلمرو ادبی

- واژه های مشخص شده نماد چه مفاهیمی هستند؟

- ۱- ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز / کان سوخته را جان شد و آواز نیامد (عاشق دروغین - عاشق واقعی)

- در عبارت های زیر تشبیه و استعاره را مشخص کنید

- ۱- باران رحمت بی حسابش همه را رسیده و خوانِ نعمت بی دریغش همه جا کشیده. (اضافه تشبیهی)
  ۲. فَرّاش باد صبا را گفته تا فرش زمرّدین بگسترد و دایه ی ابر بهاری را فرموده تا بناتِ نبات در مهد زمین بپرورد. (همگی اضافه ی تشبیهی هستند)
- * (فرش زمرّدین : استعاره از سبزه ها و گل ها)

درس دوم - مست و هُشیار

شعر مست و هُشیار اثر پروین اعتصامی - قالب قطعه
موضوع درس : ترسیم فساد در جامعه و دستگاه حکومتی

قلمرو فکری

- در هر یک از بیت های زیر بر چه موضوعی تأکید شده است؟

- ۱- گفت : جُرم راه رفتن نیست ره هموار نیست (اوضاع نابسامان جامعه)
۲. گفت : دیناری بده پنهان و خود را وارهان (رواج رشوه خواری در جامعه)
۳. گفت در سر عقل باید، بی کلاهی عار نیست (ظاهر انسان مهم نیست؛ باطن و عقل مهم است)

۴. گفت می بسیار خوردی زان چنین بی خود شدی / گفت : ای بیهوده گو، حرف کم و بسیار نیست (نفس عمل مهم است نه مقدار آن)

۵. گفت والی از کجا در خانه ی خمار نیست (فساد دستگاه حکومتی)

۶. گفت از بهر غرامت جامه ات بیرون کنم / گفت پوشیده است جز نقشی ز پود و تار نیست (فقر در جامعه)

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. محتسب مستی به ره دید و گریبانش گرفت (مأمور اجرای احکام دین - یقه)

۲. گفت : تا داروغه را گوئیم در مسجد بخواب (نگهبان)

۳. گفت : والی از کجا در خانه ی خمار نیست (حاکم - میخانه)

۴. گفت : از بهر غرامت جامه ات بیرون کنم (تاوان و جریمه)

۵. گفت : باید حد زند هشیار مردم مست را (مجازات شرعی)

- فعل های زیر را از نظر معنایی بررسی کنید.

۱. گفت : نزدیک است والی را سرای آن جا شویم / گفت : والی از کجا در خانه ی خمار نیست (برویم - حضور ندارد : هر دو فعل تام هستند)

۲. زاهد ظاهر پرست از حال ما آگاه نیست / در حق ما هر چه گوید جای هیچ اکراه نیست (نیست در مصرع اول : فعل اسنادی - نیست در مصرع دوم : وجود ندارد)

۳. ریشه های ما به آب / شاخه های ما به آفتاب می رسد / ما دوباره سبز می شویم (می شویم : فعل اسنادی)

- نوع " را " در بیت های زیر چیست؟

۱. گفت : نزدیک است والی را سرای آن جا شویم (سرای والی - رای فک اضافه)

۲. گفت : تا داروغه را گوئیم در مسجد بخواب (به داروغه - رای حرف اضافه)

قلمرو ادبی

- شعری که در یک مصرع پرسشی شود و در مصرع بعدی پاسخ آن داده شود مناظره نام دارد . مثل :

۱. گفت: دیناری بده پنهان و خود را وارهان / گفت: کار شرع، کار درهم و دینار نیست (مناظره)

۲. نخستین بار گفتش کز کجایی؟ / بگفت از دار مُلک آشنایی (مناظره)

درس سوم - آزادی و دفتر زمانه

شعر آزادی - قالب: غزل اجتماعی / موضوع شعر: میهن دوستی و بیگانه ستیزی

قلمرو فکری

- معنی و مفهوم بیت های زیر را بنویسید.

۱. آن کسی را که در این ملک سلیمان کردیم / ملت امروز یقین کرد که او آهرمن است

(آن کسی « محمدعلی شاه » را که در این کشور به فرمان روایی رساندیم ، مردم امروز فهمیدند که او شیطان بوده است)

۲. خانه ای کاو شود از دست اجانب آباد / ز اشک ویران کنش آن خانه که بیت الحزن است

(کشوری که به دست بیگانگان آباد شود؛ باید آن را با اشک مردم ویران کرد. چرا که آن کشور، خانه ی غم است نه کشور)

۳. با آنکه جیب و جام من از مال و می تهی است / ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت

(با آنکه من تهیدست و فقیرم اما آرامشی دارم که پادشاه جمشید آن را نداشت)

- با توجه به ادبیات پایداری، مضمون مشترک ابیات زیر را بنویسید.

« جامه ای کاو نشود غرقه به خون بهر وطن / بدر آن جامه که ننگ تن و کم از کفن است »

« فرّخی ز جان و دل می کند در این محفل / دل نثار استقلال ، جان فدای آزادی »

(جانفشانی در راه میهن و شهادت طلبی)

- مقصود از قسمت مشخص شده در ابیات زیر چیست؟

۱. همّت از باد سحر می طلبم گر ببرد / خبر از من به رفیقی که به طرف چمن است (آزادی خواهان)

۲. در دفتر زمانه فتنه نامش از قلم / هر ملّتی که مردم صاحب قلم نداشت (نویسندگان و روشنفکران)

۳. فرّخی یزدی در بیت " انصاف و عدل داشت موافق بسی ولی / چون فرّخی، موافق ثابت قدم نداشت " خود را با کدام ویژگی معرفی می کند؟ (عدالت خواهی و ثابت قدم بودن او)

* غزل اجتماعی به غزلی گفته می شود که محتوای آن مسائل سیاسی و اجتماعی است. در عصر مشروطه رواج یافت. و شعرای معروف این نوع غزل : محمدتقی بهار - فرّخی یزدی - عارف قزوینی

قلمرو زبانی

- معنای واژه ی " همّت " را در بیت های زیر بررسی کنید.

۱. همّت اگر سلسله جنبان شود / مور تواند که سلیمان شود (عزم و اراده)
  ۲. همّت بدرقه ی راه کن ای طایر قدس / که دراز است ره مقصد و من نو سفرم (دعای خیر و توجّه)
- در بیت زیر، " نهاد " و " مسند " را مشخص کنید.

۱. در پیشگاه اهل خرد نیست محترم / هرکس که فکر جامعه را محترم نداشت (محترم : مسند / هرکس : نهاد / محترم : مسند)

قلمرو ادبی

- کدام یک از واژه ها، مفهوم مجازی دارند؟

۱. ناله ی مرغ اسیر این همه بهر وطن است / مسلک مرغ گرفتار قفس همچو من است (مصرع اول استعاره از شاعر - در مصرع دوم معنای حقیقی)
  ۲. نشاط غربت از دل کی بَرَد حبّ وطن بیرون / به تخت مصرم اما جای در بیت الحزن دارم (استعاره از وطن)
  ۳. در بیت الاحزان درآمد و نالید ؛ چنانچه هر پرنده بر بالای سر یعقوب بود ، نالید . (در معنای حقیقی)
- آرایه های به کار رفته در ابیات زیر را مشخص کنید.

۱. با آنکه جیب و جام من از مال و می تهی است / ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت (مصرع اول کنایه از فقیر بودن - مصرع دوم تلمیح به پادشاهی به نام جمشید که جامی داشت و نادیدنی ها را در آن می دید؛ سرانجام به دست ضحاک با ارّه به دو نیم شد.)

۲. در دفترِ زمانه فتد نامش از قلم / هر مَلتی که مردم صاحب قلم نداشت (مصرع اول کنایه از نام کسی را در روزگار به فراموشی سپردن است)

درس پنجم - دماوندیه

قالب شعر : قصیده - موضوع شعر : سخن گفتن با کوه دماوند . کوه دماوند، نماد قدرت و توانایی است که می توانست در صورت بیدار شدن، حکومت ظلم را سرنگون سازد. آتش درون کوه دماوند، نماد خشم ملت است که در دل آن ها انباشته شده.

قلمرو فکری

- معنی و مفهوم ابیات زیر را بنویسید.

۱. تو قلبِ فسرده ی زمینی / از درد ورم نموده یک چند (ای کوه! تو مثل قلب زمین هستی که از درد و غصه ی مردم ورم کرده ای.)

۲. تا درد و ورم فرو نشیند / کافور بر آن ضُمد کردند (برای اینکه درد و ورم " برآمدگی کوه دماوند " فرو بنشیند، برف را به عنوان مرهمی بر روی آن گذاشتند.)

۳. بفکن ز پی این اساسِ تزویر / بگسل ز هم این نژاد و پیوند (این بنای دورویی را از ریشه برگن و این نسل و تبار را ویران کن.)

- مفهوم مشترک سروده های زیر را بنویسید.

۱. شو منفجر ای دل زمانه / وان آتش خود نهفته میسند

۲. دلا خموشی چرا؟ چو خُم نجوشی چرا؟ / برون شد از پرده راز، تو پرده پوشی چرا؟

(سکوت را کنار گذاشتن و قیام کردن)

- با توجه به این شعر منظور شاعر از " دماوند " و " سوخته جان " چیست؟

(دماوند : سرزمین ایران / سوخته جان : خود شاعر)

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. سرد و سیه و خموش و آوند (معلق و آویزان) / ۲. از گردش قرن ها پس افکند (میراث)
  ۳. برکش ز سر این سپید معجر (روسری) / ۴. بنشین به یکی کبود اورند (سریر و تخت)
  ۵. بگرای چو اژدهای گرزّه (ویژگی نوعی مار سمّی) / ۶. بخروش چو شَرزّه شیر آرغند (خشمگین - خشمگین)
  ۷. زین بی خردان سیفله بستان (فرومایه و پست)
- در بیت های زیر، ترکیب های اضافی را مشخص کنید.

۱. تو مشت درشت روزگاری / از گردش قرن ها پس افکند (مشت روزگار - گردش قرن ها)
۲. زین بی خردان سیفله بستان / داد دل مردم خردمند (داد دل - دل مردم)

قلمرو ادبی

- در کدام بیت ها آرایه ی " حُسن تعلیل " به کار رفته است؟

الف) تو قلب فسرده ی زمینی / از درد ورم نموده یک چند

ب) تا چشم بشر نبیندت روی / بنهفته به ابر چهر دل‌بند

پ) تا درد و ورم فرو نشیند / کافور بر آن ضُمام کردند

- در بیت های زیر استعاره را مشخص کنید و مفهوم هر یک را بنویسید.

۱. از سیم به سر یکی کُله خود / ز آهن به میان یکی کمر بند (برف - صخره ها)

۲. پنهان مکن آتش درون را / زین سوخته جان، شنو یکی پند (خشم)

۳. با شیر سپهر بسته پیمان / با اختر سعد کرده پیوند (خورشید - سیاره ی مشتری)

۴. ای مشت زمین بر آسمان شو / بر وی بنواز ضربتی چند (کوه دماوند)

۵. شو منفجر ای دل زمانه / وان آتش خود نهفته مپسند (کوه دماوند - خشم)

۶. ای مادر سرسپید بشنو / این پند سیاه بخت فرزند (کوه دماوند که پوشیده از برف است - خود شاعر)

درس ششم - نی نامه

نی نامه / قالب شعر : مثنوی / موضوع شعر : جدایی انسان از عالم معنا و ملکوت و میل به بازگشت

قلمرو فکری

- مقصود مولوی، از " نی " و " نیستان " و " جدایی " چیست؟ (نی : استعاره از خود مولانا یا هر انسان آگاه و دورمانده از اصل خویش / نیستان : عالم معنا و ملکوت / جدایی : دوری و جدایی انسان از عالم معنا)

- کدام بیت، به این سخن مشهور : " كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ " (هر چیزی سرانجام به اصل و ریشه ی خود باز می گردد.) اشاره دارد؟ (هرکسی کاو دور ماند از اصل خویش / باز جوید روزگار وصل خویش)

- بیت های زیر از حافظ ، با کدام ابیات از درس مفهوم یکسانی دارند؟

۱. در ره عشق نشد کس به یقین محرم راز / هر کسی بر حسب فکر گمانی دارد

(هرکسی از ظنّ خود شد یار من / از درون من نجست اسرار من)

۲. زمانه گر بزند آتشم به خرمن عمر / بگو بسوز که بر من به برگ کاهی نیست

(روزها گر رفت ، گو رو ، باک نیست / تو بمان ، ای آن که جز تو پاک نیست)

- مفهوم کلی هر یک از ابیات زیر را بنویسید.

۱. سینه خواهم شرحه شرحه از فراق / تا بگویم شرح درد اشتیاق (درد عشق را به کسی باید گفت که دلش از درد دوری سوخته باشد.)

۲. هر کسی از ظنّ خود شد یار من / از درون من نجست اسرار من (هرکسی در حدّ درک و فهم خود مرا همراهی کرد اما حقیقت را درنیافت.)

۳. سرّ من از ناله ی من دور نیست / لیک چشم و گوش را آن نور نیست (اسرار عشق من در ناله هایم نهفته است فقط چشم و گوش ظاهری از دیدن و شنیدنش ناتوان است.)

۴. آتش عشق است کاندر نی فتاد / جوشش عشق است کاندر می فتاد (علّت ناله ی نی و نیز صاف شدن می، عشق است.)

۵. همچو نی زهری و تریاقی که دید؟ / همچو نی دمساز و مشتاقی که دید؟ (نی هم زهر است و هم پادزهر. تأثیرپذیری عشق بستگی به ظرفیت وجودی افراد دارد.)

۶. نی حدیث راه پر خون می کند / قصّه های عشق مجنون می کند (دشوار و پرخطر بودن راه عشق)

۷. محرم این هوش جز بیهوش نیست / مر زبان را مشتری جز گوش نیست (حقیقت عشق را فقط عاشق درک می کند.)

۸. هرکه جز ماهی ز آبش سیر شد / هرکه بی روزی است، روزش دیر شد (اشتیاق پایان ناپذیر عاشق. فقط عاشق است که از عشق سیر نمی شود.)

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. در نفیرم مرد و زن نالیده اند (فریاد و زاری) ۲. سینه خواهم شرحه شرحه از فراق (پاره پاره - دوری) * شرحه : پاره گوشتی که به درازا بریده باشند.

۳. تن ز جان و جان ز تن مستور نیست (پوشیده و پنهان)

۴. لیک کس را دید جان دستور نیست (اجازه)

۵. همچو نی زهری و تریاقی که دید (پادزهر)

- معنای واژه ی " دستور " را در بیت های زیر مشخص کنید.

۱. چه نیکو گفت با جمشید دستور / که با نادان نه شیون باد نه سور (وزیر و راهنما)

۲. گر ایدونک دستور باشد کنون / بگوید سخن پیش تو رهنمون (فرمان و اجازه)

- با توجه به دو بیت زیر، آیا می توان قسمت های مشخص شده را معادل معنایی یکدیگر دانست؟

۱. مکر او معکوس و او سرریز شد / روزگارش برد و روزش دیر شد

۲. بی گاه شد بی گاه شد، خورشید اندر چاه شد / خورشید جان عاشقان در خلوت الله شد

(بله - هر دو یعنی سپری شدن عمر و تباهی آن)

- نقش دستوری گروه های اسمی مشخص شده در بیت زیر را بنویسید.

۱. هرکسی از ظنّ خود شد پار من / از درون من نجست اسرار من (مسند - مفعول)

قلمرو ادبی

- بیت های زیر را از نظر کاربرد آرایه ی جناس همسان (تام) بررسی کنید.

۱. آتش است این بانگ نای و نیست باد / هرکه این آتش ندارد نیست باد

(نیست باد : باد هوا نیست / نیست باد : نابود شود)

۲. نی، حریف هرکه از یاری بُرید / پرده هایش پرده های ما درید

(پرده : آهنگ ها و نغمه های مرتّب / پرده : حجاب ها)

- آرایه های مشترک بیت های زیر را مشخص کنید. (آرایه ی اسلوب معادله)

۱. عشق چون آید برَد هوش دل فرزانه را / دزد دانا می کُشد اوّل چراغ خانه را

۲. مستمع، صاحب سخن را بر سر کار آورد / غنچه ی خاموش، بلبل را به گفتار آورد

۳. شانه می آید به کار زلف در آشفتگی / آشنایان را در ایّام پریشانی بپرس

۴. عشق بر یک فرش بنشانند گدا و شاه را / سیل، یکسان می کند پست و بلند راه را

۵. محرم این هوش جز بیهوش نیست / مر زبان را مشتری جز گوش نیست

* اسلوب معادله آرایه ایست که در آن یک مصراع برای مصراع دیگر در حکم مصداق و مثال است.

- آرایه های بارز در هر بیت را بررسی کنید.

۱. آتش عشق است کاندر نی فتاد / جوشش عشق است کاندر می فتاد

(اضافه ی تشبیهی - اضافه ی استعاری)

۲. همچو نی زهری و تریاقی که دید / همچو نی دمساز و مشتاقی که دید

(پارادوکس - نی در عین زهر بودن پادزهر است)

۳. هرکه جز ماهی ز آبش سیر شد (استعاره از عاشق - استعاره از عشق)

درس هفتم - در حقیقت عشق

کتاب فی حقیقة العشق : اثر شهاب الدّین سهروردی

کتاب تمهیدات : اثر عین القضات همدانی

قلمرو فکری

- سهروردی، شرط دست یابی به عالم عشق را چه می دانند؟ (معتقد است که باید از معرفت و محبت دو پایه ی نردبان ساخت.)

- درک و دریافت خود را از عبارت های زیر بنویسید.

۱. سودای عشق از زیرکی جهان بهتر ارزد و دیوانگی عشق بر همه عقل ها افزون آید. (برتری عشق بر عقل و بارزش بودن عشق)

۲. ای عزیز، به خدا رسیدن فرض است، و لابد هرچه به واسطه ی آن به خدا رسند، فرض باشد به نزدیک طالبان. (رسیدن به خدا واجب است و تنها راه رسیدن، عشق است.)

- درباره ی ارتباط معنایی هر بیت زیر با متن درس توضیح دهید.

۱. صبر بر داغ دل سوخته باید چون شمع / لایق صحبت بزم تو شدن آسان نیست

(پروانه، قوت از عشق آتش خورد، بی آتش قرار ندارد و در آتش وجود ندارد. تا آن گاه که آتش عشق او را چنان گرداند که همه جهان آتش ببند.)

۲. من که هر آنچه داشتم اول ره گذاشتم / حال برای چون تویی اگر که لایقم بگو

(در عشق قدم نهادن کسی را مسلم شود که با خود نباشد و ترک خود بکند و خود را اینثار عشق کند.)

۳. بی عشق زیستن را جز نیستی، چه نام است؟ / یعنی اگر نباشی، کار دلم تمام است

(وجود عاشق از عشق است؛ بی عشق چگونه زندگانی کند؟ حیات از عشق می شناس و مَمات بی عشق می یاب.)

۴. می تواند حلقه بر در زد حریم حُسن را / در رگ جان، هرکه را چون زلف، پیچ و تاب است

(همه طالب حُسن اند و در آن می کوشند که خود را به حُسن رسانند.)

قلمرو زبانی

معنی لغات

۱. به همه جایی مأوا نکنند. (مقام و جایگاه)

۲. به خدا رسیدن فرض است. (واجب و ضروری)

۳. سودای عشق از زیرکی جهان بهتر ارزد. (دیوانگی)

۴. و لأبد هرچه به واسطه ی آن به خدا رسند. (ناچار و ناگزیر)

- نقش کلمات مشخص شده در هر جمله را بنویسید.

۱. برخی عاشق را دیوانه می پندارند.

(برخی : نهاد / عاشق را : مفعول / دیوانه : مسند)

۲. عشق حقیقی، دل و جان را پاک می گرداند.

(عشق حقیقی : نهاد / دل و جان را : مفعول / پاک : مسند)

۳. دل و جان پاک است.

(دل و جان : نهاد / پاک : مسند)

۴. مردم به او دهقان فداکار می گفتند.

(مردم : نهاد / به او : متمم / دهقان فداکار : مسند)

* فعل های اسنادی (است - بود - شد - گشت - گردید) به " نهاد + مسند + فعل " نیاز دارند.

* فعل های " کردن = نمودن = گرداندن = ساختن " و " دیدن = نامیدن = یافتن = پنداشتن = به شمار آوردن = به حساب آوردن " به " نهاد + مفعول + مسند + فعل " نیاز دارند.

* فعل " گفتن = لقب دادن " به " نهاد + متمم + مسند + فعل " نیاز دارد.

قلمرو ادبی

- کاربرد نمادین " پروانه " را در متن درس و سروده ی زیر بررسی کنید.

۱. ببین آخر که آن پروانه ی خوش / چگونه می زند خود را به آتش

چو از شمعی رسد پروانه را نور / درآید پرزنان پروانه از دور

۲. ای عزیز! پروانه، قوت از عشق آتش خورد، بی آتش قرار ندارد و در آتش وجود ندارد.

(در هر دو مورد پروانه نماد عاشق واقعی است که جان خود را در راه معشوق فدا می کند)

درس هشتم - از پاریز تا پاریس

کتاب از پاریز تا پاریس : اثر دکتر باستانی پاریزی - موضوع : حسب حال و زندگی شخصی خود نویسنده

قلمرو فکری

- مقصود نویسنده از عبارت زیر چیست؟

۱. چه خوش گفته اند که " امپراتوری های بزرگ هم مانند آدم های ثروتمند، معمولاً از سوء هاضمه می میرند."

(حرص و طمع و زیاده خواهی باعث نابودی انسان می شود)

۲. از بیم عقرب جرّاره ی دموکراسی قرن بیستم، ناچار شده به مار غاشیه ی حکومت سرهنگ ها پناه ببرد.

(از یک شرایط بد رهایی یافتن و در یک شرایط بدتر گرفتار شدن) (از چاله درآمدن و به چاه افتادن)

۳. ویکتور هوگو با قلم خود کاری کرد که نه سپاه ناپلئون می توانست بکند و نه نیروهای شارلمانی و نه سخنرانی های دوگل.

(تأثیر قدرتِ قلمِ نویسنده، از هر قدرت دیگری بالاتر و بیشتر است)

- مفهوم کلی هربیت را بنویسید.

۱. کاووس کیانی که کی اش نام نهادند / کی بود؟ کجا بود؟ کی اش نام نهادند؟

(ناپایداری قدرت ها و حکومت ها)

۲. صد تیغ جفا بر سر و تن دید یکی چوب / تا شد تهی از خویش و نی اش نام نهادند

(تحمل سختی ها و مشکلات باعث رشد و کمال انسان است)

۳. آیین طریق از نَفَس پیر مُغان یافت / آن خُضر که فرخنده پی اش نام نهادند

(به واسطه ی دعای خیر پیران و راهنمایان راه، می توان به شهرت و اعتبار رسید)

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. طاق پذیر است عشق، جفت نخواهد حریف / بر نَمَط عشق اگر پای نهی طاق نه (فرد متضادِ جفت / یکتا و بی نظیر)

۲. نهاده به طاق اندرون تختِ زر / نشانده به هرپایه ای در گهر (عمارت و ایوان)

۳. چون ابروی معشوقان با طاق و رواق است / چون روی پری رویان با رنگ و نگار است (آنچه خمیده باشد؛ مجازاً خمیدگی ابرو)

۴. صبح، هنگام چریغ آفتاب اتراق می کردیم. (طلوع آفتاب)

۵. پیرمرد از داخل کازیه یک پاکت برداشت. (جا کاغذی)

۶. به غایت الفصوای خود رسیده است. (حدّ نهایی چیزی)

۷. در این دو شهر تنها یک سریری زدیم. (توقف کوتاه)

۸. مثل وصله های رنگارنگ بر طیلسان آبی دوخته شده است. (نوعی بالاپوش)

۹. آتن، مهد دموکراسی عالم بود. (حکومتی که در آن حاکمیت دست مردم است)

۱۰. دیوارهای قطور و باروهای دود خورده ی آن. (ضخیم - قلعه)

۱۱. همه می دانیم که دولت مستعجل بود. (شتابنده)

۱۲. هرکدام یک طبّیق پر از خاک کرده اند. (سینی بزرگ)

۱۳. یک پانوراما در اینجا ساخته شده. (پرده ی نقاشی که بر روی سقف های خمیده نصب می شود)

- نقش تبعی را در جمله ی زیر مشخص کنید.

۱. رُم، پایتخت ایتالیا، شهری است قدیمی. (بدل)

- وابسته های وابسته را در گروه های اسمی زیر مشخص کنید و نوع آن را بنویسید.

۱. هفت فرسخ راه - دو تخته فرش - ده فروند هواپیما (ممیز)

۲. محوطه ی میدان شهر - وسعت استان کرمان - قدرت قلم نویسنده - گیرایی سخن او (مضاف الیه مضاف الیه)

۳. دانش آموز پایه ی دوازدهم - اسیر این جهان - یادآوری خاطره ی دلپذیر - برنامه ی کدام سفر؟ (صفت مضاف الیه)

قلمرو ادبی

- عبارت و بیت های زیر را از نظر آرایه های ادبی بررسی کنید.

۱. یک روز دنیایی به روم چشم داشت و از آن چشم می زد.

(چشم داشتن : کنایه از توقع داشتن / چشم زدن : کنایه از ترسیدن)

۲. کاووس کیانی که کی اش نام نهادند / کی بود؟ کجا بود؟ کی اش نام نهادند؟

(کی در مصرع اول : پادشاه / کی در مصرع دوم : چه زمانی « جناس تام » / تلمیح / واج آرایبی)

۳. دل گرمی و دم سردی ما بود که گاهی / مردادمه و گاه دی اش نام نهادند

(حُسن تعلیل / دل گرم بودن : کنایه از امید داشتن / دم سرد بودن : کنایه از ناامیدی)

درس نهم - کویر

کتاب کویر : اثر دکتر شریعتی - موضوع درس : زندگی نامه ی خود نویسنده یعنی حسب حال

قلمرو فکری

- در متن درس، چه کسی به " جوینده ای تشنه " مانند شده است؟ چرا؟

(شاگردانی که تشنه ی تحصیل علم هستند و با خواست قلبی به سوی معلم خود می روند و خود را تسلیم او می کنند)

- نویسنده با مقایسه ی زندگی روستایی و زندگی شهری، به چه تفاوت هایی اشاره دارد؟ (نگاه مرم شهر ، خالی از معنویت و لوکس و حسابگرانه است اما نگاه مردم روستا ساده و بی آرایش و همراه با معنویت است)

- مضمون کلی هر سروده ی زیر، از سهراب سپهری، با کدام بخش از متن درس ارتباط دارد؟

۱. در کف ها کاسه ی زیبایی / بر لب ها تلخی دانایی / شهر تو در جای دگر / ره می بر با پای دگر (حضور قلبی داشتن و با معنویت به پدیده ها نگرستن)

۲. من نمازم را وقتی می خوانم / که اذانش را باد گفته باشد سر گلدسته ی سرو / من نمازم را پی تکبیرة الاحرام علف می خوانم (همه ی پدیده های عالم خداوند را تسبیح می گویند)

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. آب را تا باغستان و مزرعه مُشایعت می کنند. (همراهی کردن)

۲. فلسفه همواره از ماوراء الطبیعه سخن می گوید. (آنچه آن سوی طبیعت است)
۳. قندیل زیبایی پروین سر زد. (چراغدان)
۴. روحی راکه در این تلقی و تعبیر پنهان است. (نگرش)
۵. لذت ها و نشئه های سرشار از شعر و خیال و عظمت (سرخوشی)
۶. الهام و احساس در سموم سرد این عقل پژمرد (بادهای گرم کُشنده)
۷. صفای آهورایی آن همه زیبایی ها که درونم را پر از خدا می کرد (خدایی)
۸. خسته از نشئه ی خوب و پاک آن اسرا در بستر خویش به خواب رفتم (در شب سیر کردن)
۹. آن شب نیز به نظاره ی آسمان رفته بودم (تماشا)
۱۰. ماه با تلاؤ پرشکوهش از راه رسید (درخشش)
۱۱. استادان بزرگی که در غرفه های مساجد یا مدرس های مدارس می نشستند (جای درس گفتن)
۱۲. غرق در این دریای سبز معلقی بودم (آویزان)

- وابسته های وابسته را در گروه های اسمی زیر مشخص کنید و نوع آن را بنویسید.

۱. پیراهنِ آبیِ روشن - رنگِ سبزِ چمنی - کیفِ قهوه ایِ سوخته
(صفتِ صفت)

۲. دستِ بسیارِ مهربان - شرایطِ تقریباً پایدار - هوایِ نسبتاً پاک (قیدِ صفت)

۳. سه دستِ لباسِ ایرانی (مُمیّز)

۴. قلبِ آن کویر - شاگردِ حوزه ی ادبی (صفتِ مضافِ الیه)

- نقش دستوری واژه های مشخص شده را بنویسید.

۱. آن شب نیز من خود را بر روی بام خانه گذاشته بودم و به نظاره ی آسمان رفته بودم. (قید - متمم)

قلمرو ادبی

- در عبارت های زیر آرایه ی استعاره را مشخص کنید.

۱. آن شب، گرم تماشا و غرق در این دریای سبز معلّی بودم که مرغان الماس پَر از غیب سر می زدند.
(استعاره از آسمان - استعاره از ستارگان)

۲. آن شب ماه از راه رسید و گل های الماس شکفتند و قندیل زیبای پروین سر زد. (استعاره از ستارگان)

* (قندیل زیبای پروین : اضافه ی تشبیهی)

درس دهم - فصل شکوفایی

کتاب شعر دری به خانه ی خورشید : اثر سلمان هراتی - قالب شعر : غزل - موضوع شعر : در مورد انقلاب اسلامی ایران

قلمرو فکری

- مقصود نهایی شاعر از مصراع دوم بیت زیر چیست؟

۱. چون رود امیدوارم، بی تابم و بی قرارم / من می روم سوی دریا جای قرار من و تو
(پیوستن به جریان انقلاب)

- بیت زیر با فصل ادبیات انقلاب اسلامی چه مناسبت و پیوندی دارد؟

۱. دیروز در غربت باغ من بودم و یک چمن داغ / امروز خورشید در دشت، آینه دار من و تو
(دیروز یعنی قبل از انقلاب در جامعه ی پر از ستم همه در غربت و تنها بودیم اما امروز با پیروزی انقلاب در آزادی هستیم)

- درباره ی ارتباط موضوعی هریک از سروده های زیر با متن درس توضیح دهید.

۱. ز خورشید و از آب و از باد و خاک / نگردد تبه نام و گفتار پاک
(جاودانگی سخن پاک در گذر زمان)

۲. ای منتظر، مرغ غمین در آشیانه! / من گل به دستت می دهم، من آب و دانه ... / می کارمت در چشم
ها گل نقش امّید / می بارمت بر دیده ها باران خورشید

(مژده ی شادی و نشاط به مرغ غمگین دادن و امیدوار کردن او)

قلمرو زبانی

- در متن درس، واژه ای بیابید که هم آوای آن در زبان فارسی وجود دارد؟

(غربت - قربت)

- انواع " واو " را در بیت های زیر بررسی کنید.

۱. چون رود امیدوارم بی تابم و بی قرارم (اگر واو بین دو جمله باشد حرف ربط است)

۲. امروز خورشید در دشت، آینه دار من و تو (اگر واو بین دو واژه باشد حرف عطف است)

قلمرو ادبی

- در بیت های زیر دو آرایه ی تشخیص و تشبیه را بیابید.

(در انتظار بودن جویبار : آرایه تشخیص)

(خورشید مثل آینه دار یست : آرایه تشبیه)

- در بیت زیر قسمت های مشخص شده، نماد چه مفاهیمی هستند؟

۱. آن جا در آن برزخ سرد، در کوچه های غم و درد / غیر از شب آیا چه می دید چشمان تار من و تو؟
(جامعه ی زمان ستم شاهی - ظلم و ستم)

درس یازدهم - آن شب عزیز

کتاب سانتاماریا : اثر سید مهدی شجاعی / موضوع داستان : خاطرات یک رزمنده با معلم خود که در جبهه نیز فرماندهش بود

قلمرو فکری

- مفهوم هر یک از شعرهای زیر را بنویسید.

۱. کس چون تو طریق پاک بازی نگرفت / با زخم نشان سرفرازی نگرفت

زین پیش دلورا، کسی چون تو شگفت / حیثیت مرگ را به بازی نگرفت

(توصیف رزمندگانی که بدون ادعا به جبهه های جنگ رفتند و مشتاقانه مرگ را در آغوش گرفتند)

۲. برای وصف میدان های پُرمین / برای وصفِ خال و زلفِ چین چین

نه در شیراز و نه در شهرِ گنجه / " نظامی " می شوم در " قصر شیرین "

(شاعر با ایهامی لطیف خود را برای جنگ با متجاوزان آماده می کند)

* نظامی : ایهام دارد ۱. کسی که به نظام خدمت می کند ۲. شاعر نظامی

* قصر شیرین : ۱. نام یکی از مناطق مرزی ۲. شیرین معشوقه ی فرهاد

- سروده ی زیر با کدام قسمت از متن درس مناسبت دارد؟

۱. هر سال چو نوبهار خرم / بیدار شود ز خواب نوشین

تا باز کند به روی عالم / دیباچه ی خاطرات شیرین

از لاله دهد به سبزه زیور / ای دوست، مرا به خاطر آور!

(حالا دلخوشی ام به این است که هرروز صبح با این یک پا و دو عصا به اینجا بیایم. گردِ قابِ عکستان

را پاک کنم. سنگتان را بشویم، گلدانتان را آب بدهم و خاطراتم را با شما مرور کنم. به همین زنده ام آقا!

(

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. من بیش از همه مُصیر بودم (اصرارکننده)

۲. مدیر را کلافه کردم (ناراحت و بی تاب)

۳. در نور آفتاب، دستتان را بر چشم هایتان حمایل کرده بودید (محافظ)

۴. سخن مرا نمی پذیرفتید و طفره می رفتید (بهانه آوردن)

۵. عاقبت شما را متقاعد کرد (مُجاب کردن - وادار به انجام کاری کردن)

۶. شَبَح شما را در تاریکی تعقیب می کردم (سایه)

۷. جای دنجی بود برای خلوت کردن با خدا (خلوت و آرام)

۸. با هم به سوی موضع راه افتادیم (قرارگاه)

۹. صدای خشکِ کِلاش را در خود هضم می کرد (نوعی اسلحه)

۱۰. مَعْبِرٌ تمام شد (گذرگاه)

۱۱. بَجَّهَ ها هم انگار از دست او ذَلَّه شده بودند (خسته شدن)

۱۲. اِنْهَدِمِ آن تیربار کارِ من بود (ویران شدن)

۱۳. شما دوباره "یامهدی" گفتید اَمَّا این بار جِغْرَخْرَاشْتَر (عذاب دهنده تر)

۱۴. وقتی تَعَلَّل کردند، موظف شان کردید (به تعویق انداختن)

۱۵. دوباره به من تَشْرُ زدید که بروم (سخنِ همراه با خشم و خشونت)

۱۶. تیربارها، دوشکاهها، تک تیرها همه تلاششان این بود (نوعی اسلحه ی قوی)

۱۷. تیر انگار خورده بود به جِنَاق سینه تان (استخوان پهن و دراز)

قلمرو ادبی

- آرایه های بارز در عبارات زیر را بررسی کنید.

۱. پشتِ ردیفِ آخر، گوشه ای کِز کردم. (کنایه از تنها شدن)

۲. حرف زدنِ گرم شما انسان را امیدوار می کرد. (حس آمیزی)

درس دوازدهم - گذر سیاوش از آتش

قالب شعر : مثنوی / موضوع شعر : سیاوش فرزند کاووس شاه است که در دامن رستم بزرگ شده و رسم پهلوانی را از او می آموزد. سودابه، همسر کاووس شاه و نامادری سیاوش دل به او می بندد اَمَّا سیاوش تن به گناه نمی سپارد. بنابراین از سوی نامادریش متهم می شود و برای اثبات بی گناهی خود از میان آتش می گذرد و از این آتش سرفراز بیرون می آید.

قلمرو فکری

- معنی و مفهوم ابیات زیر را بنویسید.

۱. چو او را بدیدند برخاست عُو / که آمد ز آتش برون شاه نو

(مردم وقتی سیاوش را بدیدند فریاد کشیدند که او از آتش به سلامتی بیرون آمده است)

۲. چنین گفت موبد به شاه جهان / که درد سپهد نماند نهان

(مشاور به کاوس شاه گفت : که غم پادشاه پنهان نخواهد ماند)

۳. چو خواهی که پیدا کنی گفت و گوی / ببايد زدن سنگ را بر سبوی

(اگر می خواهی حقیقت آشکار شود، باید آن ها را مورد آزمایش قرار دهی)

۴. سیاوش چنین گفت کای شهریار / که دوزخ مرا زین سخن گشت خوار

(سیاوش چنین پاسخ داد : ای پادشاه تحمل آتش جهنم برای من آسان تر از این تهمت است)

۵. یکی تازی ای برنشسته سیاه / همی خاک نعلش برآمد به ماه

(سیاوش بر اسب سیاه رنگ خود سوار شد که خاک نعلش به آسمان می رسید. * کنایه از سرعت اسب)

۶. به نیروی یزدان نیکی دهش / کزین کوه آتش نیابم تپش

(به لطف خداوند نیکی دهنده، از این آتش پرحرارت هیچ آسیبی به من نخواهد رسید)

۷. چنان آمد اسپ و قبای سوار / که گفتی سمن داشت اندر کنار

(سیاوش بدون هیچ آسیبی از آتش عبور کرد آنچنان که گویی به جای آتش، گل یاسمن در کنار داشت)

۸. بیامد دوصد مرد آتش فروز / دمیدند گفتی شب آمد به روز

(مردان زیادی آمدند و آتش روشن کردند. و از دود سیاه آتش، روز روشن تبدیل به شبی تیره و تاریک شد.)

- « گذر سیاوش از آتش » را با مضمون بیت زیر مقایسه کنید.

۱. آتش ابراهیم را نبود زیان / هرکه نمرودی است گو می ترس از آن

(هردو به این نکته اشاره دارد که آتش به بی گناهان آسیب نمی رساند؛ و فقط ستمکاران از آزمون آتش می ترسند.)

- هر یک از ابیات زیر، با کدام بیت درس مفهوم مشترکی دارند؟

۱. ضربت گردونِ دون آزادگان را خسته کرد / کو دل آزاده ای کز تیغ او مجروح نیست

(سیاوش بدو گفت انده مدار / کزین سان بود گردش روزگار)

مفهوم مشترک : « روزگار بر وفق مراد آزادمردان نمی چرخد. »

۲. گریز از کَفَش در دهان نهنگ / که مردن به از زندگانی به ننگ

(اگر کوه آهن بُود بِسپَرَم / ازین تنگ خوار است اگر بگذرم)

* سپردن : طی کردن و پیمودن

مفهوم مشترک : « مرگ بهتر از زندگی با ننگ است. »

- در این درس منظور از « دختر شاه هاموران » کیست؟ (سودابه همسر پادشاه)

قلمرو زبانی

- معنی لغات

۱. چو شب تیره گردد شبیخون کنیم / ز دل ترس و اندیشه بیرون کنیم (اضطراب)
  ۲. غلام عشق شو کاندیشه این است / همه صاحب‌دلان را پیشه این است (فکر)
  ۳. چو بشنید خسرو از آن شاد گشت / روانش ز اندیشه آزاد گشت (اندوه و اضطراب)
  ۴. دل شاه از اندیشه یابد گزند (اضطراب و بدگمانی)
  ۵. پیراندیشه شد جان کاووس کی / ز فرزند و سودابه ی نیک پی (غمگین و ناراحت - خوش قدم)
  ۶. همان به کزین زشت کردار دل / بشویم کنم چاره ی دل گسل (دور کننده ی دل از نگرانی)
  ۷. به دستور فرمود تا ساروان / هیون آرد از دشت صد کاروان (وزیر - شتربان - شتر)
  ۸. فرود آمد از باره بُردش نماز (تعظیم کردن)
  ۹. ورایدون که زین کار هستم گناه (اگر چنان چه)
  ۱۰. همی ریخت آب و همی خَسْت روی (زخمی کردن)
  ۱۱. سیاوش که آزرم و حیا دارد و فرهیختگی را از رستم آموخته است. (شرم و حیا - ادب آموختگی)
- بیت زیر را از شیوه ی بلاغی به شیوه ی عادی برگردانید.
۱. سرانجام گفت ایمن از هر دوان / نه گردد مرا دل، نه روشن روان
- (سرانجام گفت : « از هر دوان نه دل من و نه روان روشنم ایمن نگردد. »)
- برای فعل های « ساخت - گرفت - گذشت » جملاتی بسازید که معانی متفاوتی داشته باشند.

- فعل ساخت : الف) او در مراغه رصدخانه ای بزرگ ساخت. (یعنی درست کرد)
- ب) او با ناملایمات زندگی ساخت. (یعنی سازگاری کرد)
- پ) آن نامدار، لشکری عظیم ساخت. (یعنی بوجود آورد)
- فعل گرفت : الف) کتاب را از او گرفتم. (یعنی اخذ کردن)
- ب) نصیحت هایش در من نگرفت. (یعنی اثر نکرد)
- پ) گرفتم شما چه گفتید. (یعنی فهمیدم)
- ت) پروردگارا ما را بخاطر گناهانمان مگیر. (یعنی مؤاخذه نکن)
- فعل گذشت : الف) بچه ها از پل گذشتند. (یعنی عبور کردند)
- ب) خانواده ی صاحب دم از او گذشتند. (یعنی عفو کردند)
- پ) از خیر این کار گذشتم. (یعنی صرف نظر کردم)

فلمرو ادبی

- کنایه را در بیت های زیر مشخص کنید.

۱. چو خواهی که پیدا کنی گفت و گوی / ببااید زدن سنگ را بر سبوی

(سنگ بر سبوی زدن : کنایه از « آزمایش کردن »)

۲. سیاوش سیه را به تندی بناخت / نشد تنگ دل، جنگ آتش بساخت

(تنگ دل شدن : کنایه از « ناراحت شدن »)

- دو نمونه « مجاز » در متن درس بیابید و مفهوم آن ها را بررسی کنید.

(سراسر همه دشت بریان شدند. « دشت » مجاز از مردم دشت)

(خروشین آمد ز دشت و ز شهر. « دشت و شهر » : مجاز از مردم دشت و شهر)

- هر کدام از بیت های زیر، به کدام زمینه ی حماسه اشاره دارد؟

۱. اگر کوه آتش بود بسپر / ازین تنگ خوار است اگر بگذرم (زمینه قهرمانی)

۲. چو از کوه آتش به هامون گذشت / خروشین آمد ز دشت و ز شهر (زمینه خرق عادت)

۳. پراکنده کافور بر خویشتن / چنان چون بود رسم و ساز کفن (زمینه مّلی)

* زمینه ی مّلی : هر بیتی که اشاره به باورها، آیین ها و آداب و رسوم کند. نیز هر بیتی که کلمه ی « پرچم » در آن بیاید.

* زمینه ی قهرمانی : توصیف قدرت پهلوانان داستان

* زمینه ی خرق عادت : هر بیتی که در آن حوادث فراتر از پذیرش عقل و منطق اتفاق بیفتد.

درس سیزدهم - خوان هشتم

- کتاب شعر « در حیاط کوچک پاییز در زندان » : اثر مهدی اخوان ثالث / موضوع شعر : کشته شدن ناجوانمردانه ی رستم به دست برادر ناتنی اش یعنی شُغاد که از زبان « ماث » یعنی مهدی اخوان ثالث روایت می شود.

فلمرو فکری

- مقصود نقّال از « قصّه ی درد » چیست؟ (قصّه ی کشته شدن رستم به دست برادرش)

- درباره ی مناسبت موضوعی متن درس با بیت زیر توضیح دهید.

« یوسف، به این رها شدن از چاه دل مبند / این بار می برند که زندانی ات کنند »

(به ظاهر نباید دل بست؛ شاید در پس ظاهر خوب، زشتی و پلیدی باشد.)

- شاعر در این سروده به کدام مضامین اجتماعی تأکید دارد؟

(رواج ناجوانمردی در جامعه - رواج ظلم و ستم - علاقه ی مردم به شنیدن داستان های قدیم)

- در این بیت، شاعر به چه کسی اشاره می کند؟

« بر لب آن چاه سایه ای را دید / که درون چه نگه می کرد و می خندید / و صدای شوم و نامردانه اش در چاهسار گوش می پیچید »

(شُغاد)

- با توجه به بیت زیر، رستم کدام ویژگی را همیشه همراه خود داشت؟

« کان کلید گنج مروارید / گم نمی شد از لبش لبخند / خواه روز صلح و بسته مهر را پیمان / خواه روز جنگ و خورده بهر کین سوگند »

(لبخند)

- در بیت زیر، منظور از قسمت های مشخص شده چیست؟

« دیگر اکنون آن عماد تکیه و امید ایران شهر / شیرمرد عرصه ی ناوردهای هول / پهلوان هفت خوان
اکنون / طعمه ی دام و دهان خوان هشتم بود. »

(رستم - چاهی که رستم و اسبش در آن افتاد.)

- در بیت زیر، شاعر، شعر خود را چگونه توصیف می کند؟

« قصه است این، قصه، آری قصه ی درد است / شعر نیست / این عیار مهر و کین مرد و نامرد است
»

(شعر خود را ابزاری برای سنجش مهر و کینه و جوانمردی و ناجوان مردی می داند.)

- با توجه به بیت زیر، چرا شاعر « بی شرمی » را به چاه نسبت داده است؟

« چاه چونان ژرفی و پهناش، بی شرمیش ناباور »

(چون پهلوانی مثل رستم را در خود اسیر و گرفتار کرده است.)

قلمرو زبانی

- متضاد واژه های مشخص شده را در متن درس بیابید.

۱. باید به داوری بنشینیم / شوق رقابتی است / در بین واژه ها و عبارات ها / و هرکدام می خواهند
معنای صلح را مرادف اول باشند. (ناورد یا نبرد)

۲. با اهل فنا دارد هرکس سر پیکرنگی / باید که به رنگ شمع از رفتن سر خندد (تزویر)

- معنی لغات

۱. سورت سرمای دی بیدادها می کرد. (شدت و تندی)

۲. چوب دستی مَنْتَشَا مانند در دستش (نوعی عصا)

۳. این عیار مهر و کین مرد و نامرد است (ابزار سنجش)

۴. با صدایی مرتعش، لحنی رَجَز مانند (لرزان - شعری که در میدان جنگ برای مفاخره می خوانند)

۵. دیگر اکنون آن عماد تکیه و امید ایران شهر (ستون)

۶. پور زال زر، جهان پهلو (جهان پهلوان)

۷. تهمتن، گُرد سجستانی (پهلوان - سیستانی)

۸. چاه غُدر ناجوان مردان (حيله و مکر)

۹. زهر شمشیر و سِنان (سر نیزه)

۱۰. بس که زخم زخم ها کاریش (مؤثر)

۱۱. رخس، آن طاق عزیز (یکتا و بی نظیر)

۱۲. مرد نَقال از صدایش ضَجّه می بارید (ناله)

۱۳. کان کمند شصت خَمّ خویش بگشاید (ریسمان - بسیار بلند)

- شعر اخوان را با توجه به موارد زیر، بررسی کنید.

۱. استفاده از واژه ها، ترکیب ها و ساختارهای نحوی زبان کهن

(همگان : شکل قدیمی همگان / بر آن بر : آوردن دو حرف اضافه برای یک متمم / خواه روز صلح و بسته مهر را پیمان : پیمان مهر بسته : آوردن رای فکّ اضافه)

۲. کاربرد واژه ها و ترکیب های نوساخته

(چاه پستان - چاهسار گوش - یادهای روشن)

- در متن زیر، گروه های اسمی و وابسته های پیشین و پسین را مشخص کنید.

« رخس زیبا، رخس غیرت مند / رخس بی مانند / با هزارش یادبود خوب، خوابیده است »

۱. رخس زیبا : « رخس : هسته / زیبا : وابسته ی پسین و صفت)

۲. رخس غیرت مند : « رخس : هسته / غیرت مند : وابسته پسین و صفت)

۳. رخس بی مانند : « رخس : هسته / بی مانند : وابسته ی پسین و صفت)

۴. هزار یادبود خوب : « هزار : وابسته پیشین و صفت / یادبود : هسته / خوب : وابسته پسین و صفت)

قلمرو ادبی

- کدام نوع لحن برای خوانش درس « خوان هشتم » مناسب است؟ (لحن حماسی)

- در این سروده، « رستم » و « شُغاد » نماد چه کسانی هستند؟

(رستم : نماد انسان های والا / شُغاد : نماد ناجوانمردان)

- بیت های زیر را از دید آرایه های ادبی بررسی کنید.

۱. این نخستین بار شاید بود / کان کلید گنج مروارید او گم شد (کلید گنج مروارید : استعاره از لبخند)

۲. همگان خاموش / گرد بر گردش، به کردار صدف بر گرد مروارید (مردم ، گردِ مرد داستان گو مانند صدفی بر گردِ مروارید بودند ؛ تشبیه)

۳. پهلوان هفت خوان، اکنون / طعمه ی دام و دهان خوان هشتم بود (پهلوان مانند طعمه ای بود ؛ تشبیه / دهان خوان هشتم : اضافه استعاری / خوان هشتم : استعاره از حيله و نیرنگ)

۴. و صدای شوم و نامردانه اش در چاهسار گوش می پیچید (چاهسار گوش : اضافه تشبیهی)

۵. با هزاران یادهای روشن و زنده (یادهای روشن : حس آمیزی)

۶. آری اکنون تهمتن با رخس غیرت مند / در بُن این چاه آبش زهر شمشیر و سنان ، گم بود (رخس غیرت مند : تشخیص / زهر شمشیر مثل آب چاه بود ؛ تشبیه)

۷. چاه چونان ژرفی و پهناش ، بی شرمیش ناباور (بی شرمی چاه مثل عمق آن غیرقابل باور بود ؛ تشبیه)

۸. هیچ - هم چون پوچ - عالی نیست (تشبیه - یارادوکس)

۹. این گلیم تیره بختی هاست / خیس خون داغ سهراب و سیاوش ها / روکش تابوت تختی هاست (این قصه مثل گلیم بدبختی است ؛ تشبیه / تلمیح)

۱۰. گرچه بیرون تیره بود و سرد ، هم چون ترس / قهوه خانه گرم و روشن بود ، هم چون شرم / همگان را خون گرمی (ایهام) بود (بیرون مثل ترس تیره و سرد بود ؛ تشبیه / قهوه خانه مثل شرم گرم و روشن بود ؛ دو تشبیه / در واژه گرم « ایهام » هست : به معنای صمیمی - و به معنای هوای گرم)

۱۱. قهوه خانه گرم و روشن / راستی کانون گرمی بود (گرم ایهام دارد ؛ الف : هوای گرم / ب : صمیمی)

کتاب منطق الطیر : اثر عطار نیشابوری / قالب : مثنوی / موضوع شعر : تعداد زیادی از پرندگان برای یافتن معشوق حقیقی به راه می افتند. راهنمای راه در مورد هفت مرحله ای که باید از آن عبور کنند صحبت کرده و آن ها را از سختی های راه آگاه می کند. بعد از گذشتن از هفت مرحله ی دشوار فقط سی پرنده به مقصد می رسد اما از معشوق حقیقی خبری نبود. در نهایت به این نتیجه می رسند که سیمرغ (خدا) همان سی مرغ است و آنچه را که در پی آن بودند در وجود خود آن هاست. و این یعنی اتحاد و یکی شدن عاشق و معشوق.

* رمز هفت وادی یا هفت مرحله : « طعم اتحف »

(ط : طلب / ع : عشق / م : معرفت / الف : استغنا / ت : توحید / ح : حیرت / ف : فنا)

قلمرو فکری

معنی و مفهوم بیت های زیر را به فارسی روان بنویسید.

۱. گل اگرچه هست بس صاحب جمال / حُسن او در هفته ای گیرد زوال

(اگرچه گل بسیار زیباست اما در مدت کوتاهی پژمرده می شود و از بین می رود) **مفهوم : وابستگی های این دنیا زودگذرند**

۲. هرکه داند گفت با خورشید راز / کی تواند ماند از یک ذره باز؟

(هرکس بتواند با خداوند ارتباط برقرار کند؛ به عشق های مجازی توجهی ندارد)

۳. هشت جنت نیز اینجا مرده ای است / هفت دوزخ همچو یخ افسرده ای است

(کسی که به مرحله ی استغنا و بی نیازی برسد؛ هشت بهشت و هفت جهنم برای او مرده است و به آن ها توجهی ندارد)

۴. روی ها چون زین بیابان در کنند / جمله سر از یک گریبان بر کنند

اگر سالکان از این بیابان « توحید » بگذرند، همگی به وحدت و یگانگی می رسند)

۵. صد هزاران سایه ی جاوید، تو / گم شده بینی ز یک خورشید، تو

(در این مرحله « فنا » صدهزاران موجود را خواهی دید که از یک خورشید به وجود آمده و با آشکار شدن خورشید حقیقی، آن ها گم شده اند)

۶. محو او گشتند آخر بر دوام / سایه در خورشید گم شد والسلام

(سی پرنده در وجود ذات حق محو شدند مانند سایه ای که در مقابل خورشید ناپدید می شود)

- بیت زیر با کدام بیت درس ششم مناسبت دارد؟ با ذکر دلیل.

۱. شیرمردی باید این ره را شگرف / زانکه ره دور است و دریا ژرف ژرف

(هرکه جز ماهی ، ز آبش سیر شد / هرکه بی روزی است ، روزش دیر شد)

- هر بیت زیر، یادآور کدام وادی از هفت وادی است؟

۱. وصلت آن کس یافت کز خود شد فنا / هرکه فانی شد ز خود، مردانه ای است (فنا و نیستی)

۲. دل چه بندی در این سرای مجاز؟ / همّت پست کی رسد به فراز؟ (مرحله ی طلب - ترک تعلّقات و وابستگی ها)

۳. چشم بگشا به گلستان و ببین / جلوه ی آب صاف در گل و خار (مرحله ی توحید - همه ی پدیده ها ، یک حقیقت واحد هستند)

قلمرو زبانی

- معنی لغت

۱. هم ماه با کلاهی، هم سرو با قبایی (بالاپوش)

۲. در این مقام، طرب بی تعب نخواهد دید (شادی - رنج و سختی)

۳. اولاً تجرید شو از هرچه هست (تنهایی گزیدن)

۴. هدهد که افسری بر سر داشت (تاج)

۵. ای یاران! من از اطراف و اکناف گیتی آگاهم. (اطراف و کناره ها)

۶. شیرمردی باید این ره را شگرف (شجاع و قوی)

۷. بعد از این وادی استغنا بُود (بی نیازی)

۸. چون بُود کاقلم ما را شاه نیست (چگونه - سرزمین)

- اجزای بیت زیر را طبق زبان معیار مرتّب کنید؛ سپس نقش دستوری هر جزء را بنویسید.

۱. بعد از این وادی حیرت آیدت / کار دائم درد و حسرت آیدت

(بعد از این وادی حیرت برای تو می آید و کار تو، دائم درد و حسرت می شود)

- متن زیر را با توجه به « نقش های تبعی » بررسی کنید.

۱. ما پرندگان را نیز پیشوا و شهریاری است. نامش سیمرغ است و در پس کوه قاف، بلندترین کوه روی زمین، بر درختی بلند آشیان دارد. (پرندگان : بَدَل / شهریار : معطوف / بلندترین کوه روی زمین : بَدَل)

قلمرو ادبی

- با توجه به متن درس، هریک از پرندگان زیر، نماد چه کسانی هستند؟

۱. بلبل : نماد عاشق مجازی

۲. باز : نماد افراد جاه طلب

۳. طاووس : نماد افرادی که به امید رفتن به بهشت عبادت می کنند

۴. سیمرغ : نماد خداوند

۵. هدهد : نماد راهنما و مرشد

۶. سی مرغ : نماد انسان های کمال گرا

۷. مار : نماد معشوق زمینی یا ابلیس

۸. کشور چین : نماد زیبایی و نقش و نگار

۹. گل : نماد زیبایی های فناپذیر و تعلقات دنیوی

- « وجه شبه » را در بیت زیر مشخص کنید؛ توضیح دهید شاعر برای بیان وجه شبه ، از کدام آرایه های ادبی دیگر بهره گرفته است؟

۱. عاشق آن باشد که چون آتش بود / گرم رو، سوزنده و سرکش بود

(وجه شبه : گرم رو ، سوزنده و سرکش / سرکش بودن آتش : تشخیص)

- درباره ی تلمیح به کار رفته در بیت زیر توضیح دهید.

۱. ز نیرنگ هوا و از فریب از خاقانی / دلت خُلد است خالی ساز از طاووس و شیطانش

(طاووس پرنده ای بود که به شیطان کمک کرد تا به بهشت رفته و آدم را فریب دهد. در نهایت زشت ترین پای دنیا را گرفت)

کباب غاز : اثر محمدعلی جمال زاده - قالب داستان : طنز

موضوع داستان : هر اتفاقی که برای ما می افتد نتیجه ی رفتارها و کردارهای اشتباه خودمان است. (از ماست که بر ماست)

قلمرو فکری

- نویسنده ، در داستان « کباب غاز » کدام رفتار فردی و اجتماعی را مورد انتقاد قرار داده است؟
(چشم و هم چشمی - کنترل نکردن زبان و رفتار خودمان - اعتماد به دیگران بدون شناخت کافی)
- از متن درس ، مَثَل متناسب با هریک از این سروده های سعدی بیابید و مقصود اصلی آن را بیان کنید.
۱. گله ی ما را گله از گرگ نیست / کاین همه بیداد شبان می کند (از ماست که بر ماست / « هر بدی که به ما می رسد، نتیجه ی اعمال خودمان است »
  ۲. سخن گفته دگر باز نیاید به دهن / اول اندیشه کند مرد که عاقل باشد (تیری که از شست رفته ، باز نمی گردد / « از دست دادن فرصت ها »
- معنی و مفهوم عبارات زیر را بنویسید.
۱. این بدبخت ها سال آزرگار یک بار برایشان چنین پایی می افتد.
(این بدبخت ها زمانی دراز طول می کشد تا چنین موقعیتی برایشان پیش آید)
  ۲. علاوه بر غاز معهود چند جور خورش با تمام مخلفات روبه راه کرده بود.
(علاوه بر غاز و عده داده شده چند نوع خورش با همه ی خوردنی های فرعی « چاشنی » آماده کرده بودند)
  ۳. مصطفی، آسمان جُل و بی دست و پا و پخمه بود. (مصطفی، فقیر و بی عرضه و کودن بود)
  ۴. به من دَخلی ندارد. هر گُلی هست به سرِ خودت بزن. (به من ربطی ندارد. هرکاری می خواهی ؛ بکن. به خودت مربوطه)
  ۵. دیدم قدش درازتر و تک و پوزش کریه تر شده. (دیدم قدش دراز تر و دک و پوزش « یعنی ظاهرش « زشت تر شده)

۶. مشغول و رانداز این مخلوق شیء عجاب بودم. (مشغول ارزیابی و نگاه کردن به این آفریده ی عجیب بودم)
۷. مصطفی جان! لابد مُلتفت و خامت اوضاع شده ای. (مصطفی جان! ناچار متوجه خطرناک بودن اوضاع شده ای)
۸. ابتدا مبلغی سرخ و سیاه شد. (ابتدا کمی خجالت کشید)
۹. با حال استیصال پرسیدم : پس چه خاکی به سرم بریزم؟ (با حال درماندگی پرسیدم : چه چاره ای بیندیشم؟)
۱۰. بگوئید : طیب قَدغن کرده. (بگوئید پزشک ممنوع کرده)
۱۱. آثار شادی در وَجَناتش پدیدار گردید. (نشانه های شادی در چهره اش آشکار شد)
۱۲. خواست از این محبت غیرمترقبه سپاسگزاری کند. (خواست از این محبت غیر منتظره تشکر کند)
۱۳. گاه از خودمان نیست، گاهدان که از خودمان است. (غذا از خودمان نیست معده که مال خودمان است. یعنی باید به فکر سلامتی مان باشیم)
۱۴. از طرف دوستان استدعای عاجزانه دارم همین طور این دوری را برگردانند. (از طرف دوستان درخواست عاجزانه دارم که این سینی را همین طور برگردانند)
۱۵. شرّ این غولِ بی شاخ و دم را از سر ما بکن. (شرّ این مزاحم را از ما دور کن)
۱۶. او را به عنوان یکی از جوان های فاضل پایتخت معرفی کردم. (او را به عنوان یکی از جوانان برتر پایتخت معرفی کردم)
۱۷. درباره ی آن مسئله ی معهود، خاطرمد داشت آسوده می شد. (درباره ی آن مسئله ی عهد کرده شده خیالم داشت آسوده می شد)
۱۸. در حرّافی و بذله و لطیفه، نوک جمع را چیده. (در پرحرفی و شوخی و گفتن مطلب نیکو ، روی همه را کم کرده و آن ها را به سکوت واداشته بود)
۱۹. متکلم وحده و مجلس آرای بلامعارض شده بود. (مصطفی ، تنها گوینده و آرایش دهنده ی بی رقیب مجلس شده بود)
۲۰. یکی از حُضار که کَباده ی شعر و ادب می کشید. (یکی از حاضران که ادعای شعر و شاعری داشت) « کَباده : یکی از وسایل ورزشی در زورخانه که شبیه به کمان است »
۲۱. چنان مَحظوظ گردیده بود که جلو رفته و جبهه ی شاعر را بوسید.

(چنان بهره مند و شاد شده بود که جلو رفته و پیشانی شاعر را بوسید)

۲۲. مصطفی به رسم تحقیر چین به صورت انداخت.

(مصطفی به رسم خوار شمردن و تواضع اخمی کرد و ناراحت شد)

۲۳. در این اثنا صدای زنگ تلفن از سرسرای عمارت بلند شد. (در این میان، صدای زنگ تلفن از راهرو « هال » ساختمان بلند شد.

۲۴. شش دانگ حواسم پیش مصطفی است. (تمام فکرم پیش مصطفی بود)

۲۵. دیدم توطنه ی ما دارد می ماسد. (دیدم نقشه ی ما دارد می گیرد)

۲۶. چنان کلکش را کردند که گویی هرگز غازی قدم به عالم وجود ننهاده بود.

(چنان غاز را نابود کردند که گویی هرگز غازی در این دنیا وجود نداشت)

۲۷. از این بهانه تراشی ها داشتم شاخ درمی آوردم. (از این بهانه آوردن های او بسیار تعجب می کردم)

۲۸. بدون آنکه سر سوزنی خود را از تک و تا بیندازد (بدون آنکه یک ذره ضعفی از خود نشان دهد ؛ با خونسردی)

۲۹. د بگیر که این، ناز شستنت باشد (بگیر که این سیلی ، یاداش تو باشد)

۳۰. ستاره ی ضعیفی در شبستان تیره و تار درونم درخشیدن گرفت (دوباره اندکی امیدوار شدم) *
شبستان درون : اضافه تشبیهی

۳۱. کَانَ لَمْ یَكُنْ شَیْئاً مَذْکُوراً (چیزی قابل ذکر نبود ؛ در درس یعنی تمام خوردنی ها سربه نیست شد)

۳۲. در صرف کردن صیغه ی بَلَعْتُ اهتمام تام داشتند (تمام و کمال خوردند و در خوردن جدیت کامل داشتند)

- در جمله ها ی زیر ، منظور از قسمت مشخص شده کیست؟

« فردای آن روز به خاطر آمد که دیروز یک دست از بهترین لباس های نودوز خود را به انضمام مایحتوی به دست چلاق شده ی خودم از خانه بیرون انداخته ام » (به همراه آنچه درون لباس بود ؛ یعنی خود مصطفی)

« شرّ این غول بی شاخ و دم را از سر ما بگن » (مصطفی)

« گویی بَرزِی ازل ، لباس را به قامت زیبای ایشان دوخته بود » (خیاط ازل یعنی خدا)

- معنی لغات

۱. شب عید نوروز بود و موقع ترفیع رتبه (ارتقا یافتن رتبه)
۲. با هم قطارها قرار گذاشته بودیم (همکارها)
۳. به عنوان ولیمه کباب غاز صحیحی بدهد (غذایی که در مهمانی و عروسی می دهند - درست و کامل)
۴. زد و ترفیع رتبه به اسم من درآمد (اتفاقاً)
۵. در این شب عیدی مالیه از چه قرار است (دارایی)
۶. از دوستان یک دست لوازم عاریه بگیریم (امانتی)
۷. مگر نمی دانی که شکوم ندارد (خجستگی)
۸. عیالم با این ترتیب موافقت کرد (همسر)
۹. جوان دیلاقی ، مصطفی نام شرف یاب شده (آدم قددراز - به حضور رسیدن)
۱۰. به من دخلی ندارد (ربطی)
۱۱. چنین روز مبارکی صله ی ارحام نکنی، کی خواهی کرد؟
۱۲. حرف او منطقی بود و هیچ برو برگرد نداشت
۱۳. در دم ملتفت وخامت امر گردیدم (متوجه - خطرناک بودن)
۱۴. ابتدا مبلغی سرخ و سیاه شد (مقداری)
۱۵. هرچه اصرار کنم، تو بیشتر امتناع می ورزی (خودداری کردن)
۱۶. دو ساعت بعد، مهمان ها بدون تخلف دور میز حلقه زدند (اشتباه و نقض وعده)
۱۷. من تخلص را از زواید می دانم (لقب شعری - اضافی)
۱۸. من که شخصاً تا خرخره خورده ام (گلو)
۱۹. کارد درازی شبیه به ساطور قصابی به دست گرفته بودم (کارد بزرگ)
۲۰. این کلام از دهن خرد شده ی ما بیرون نجسته بود (شکسته)

۲۱. به مجرد اینکه از اتاق بیرون آمدیم (به محض اینکه)

۲۲. صدای کشیده ی آب نکشیده ای طنین انداز گردید (آبدار و محکم)

۲۳. خانه خراب ، تا حلقوم بلعیده بودی (بدبخت)

۲۴. با همان ادا و اطوارهای معمولی خودش گفت (آدا)

۲۵. جهان پتیاره (زشت)

- با توجه به عبارت های زیر، نقش کلمات داده شده را مشخص کنید.

۱. آثار شادی در وجناتش نمودار گردید. گفتم : « چرا نمی آیی بنشیني »

(نهاد - مُسند - مفعول)

۲. مصطفی گفت : من تخلص را از زواید و از جمله ی رسوم و عاداتی می دانم که باید متروک گردد.

(مفعول - مُسند)

- در جملات زیر، پیوندهای وابسته ساز - جمله ی هسته (پایه) - جمله وابسته (پیرو) را مشخص کنید.

۱. همه ی حضار یک صدا تصدیق کردند که تخلصی بس به جاست.

(که : پیوند وابسته ساز - تخلصی بس به جاست : جمله ی وابسته - همه ی حضار یک صدا تصدیق کردند : جمله ی هسته)

۲. رتبه های بالا را وعده بگیر و مابقی را نقداً خط بکش.

(و : پیوند همپایه ساز)

۳. اگر تقصیری هست، با شماست.

(اگر : پیوند وابسته ساز - تقصیری هست : جمله ی وابسته - با شماست : جمله ی هسته)

* پیوندهای وابسته ساز عبارت اند از : « که - چون - تا - اگر - زیرا - همین که - گرچه - با این که »

* جمله ای که بعد از این حروف می آید ، جمله ی وابسته (پیرو) و سایر قسمت ها ، جمله ی هسته (پایه) است.

* پیوندهای هم پایه ساز عبارت اند از : « و - امّا - ولی - یا »

* در پیوندهای هم پایه ساز، جمله ی هسته و جمله ی وابسته وجود ندارد.

مفهوم کنایه های زیر را بنویسید.

۱. جلوی کسی در آمدن : (کنایه از خوب پذیرایی کردن)
۲. مابقی را نقداً خط کشیدن : (کنایه از حذف کردن)
۳. سماق مکیدن : (کنایه از بیهوده انتظار کشیدن)
۴. شکم را صابون زدن : (کنایه از آماده شدن برای خوردن)
۵. شرّ کسی را از سر گندن : (خلاص شدن از دست کسی)
۶. هر گلی هست ، به سر خودت بزن : (هرکاری کردی ؛ برای خودت کردی)
۷. ماشاءالله هفت قرآن : (دعایی برای دوری از چشم زخم)
۸. سرخ و سیاه شدن : (کنایه از خجالت کشیدن)
۹. چند مرده حلاج بودن : (کنایه از چقدر توانایی داشتن)
۱۰. جان گرفتن : (کنایه از نیرو یافتن و شاد شدن)
۱۱. دست به دامن کسی شدن : (کنایه از متوسّل شدن به کسی و از او کمک خواستن)
۱۲. دل از عزا در آوردن : (کنایه از سیر غذا خوردن)
۱۳. چانه ی کسی گرم شدن : (کنایه از حرّافی کردن)
۱۴. چین به صورت انداختن : (کنایه از ناراحت شدن)
۱۵. دامن از دست دادن : (کنایه از بی اختیار شدن)
۱۶. سر کسی توی حساب بودن : (کنایه از متوجّه جزئیات امری شدن)
۱۷. زیر بغل کسی را گرفتن : (کنایه از کمک کردن)
۱۸. فتر کسی در رفتن : (کنایه از اختیار خود را از دست دادن)
۱۹. آب به دهان خشک شدن : (کنایه از تعجّب کردن)
۲۰. دل به دریا زدن : (کنایه از ریسک کردن و خطر کردن)

۲۱. چشمم جایی را نمی دید : (کنایه از عصبانی شدن)

۲۲. خم به ابرو آوردن : (کنایه از ناراحت شدن و اخم کردن)

۲۳. پشت دست را داغ کردن : (کنایه از پشیمانی و توبه کردن)

۲۴. سر دماغ آمدن : (کنایه از شادمان شدن)

درس هفدهم - خنده ی تو

کتاب هوا را از من بگیر، خنده ات را نه! : اثر پابلو نرودا / موضوع شعر : از نظر شاعر ، نیاز انسان به لذت های معنوی مثل عشق و خنده ، بیشتر از نیاز او به لذت های جسمانی مثل نان و هواست.

قلمرو فکری

- درک و دریافت خود را از متن زیر بنویسید.

« و اگر دیدی، به ناگاه / خون من بر سنگ فرش خیابان جاری است، / بخند؛ زیرا خنده ی تو / برای دستان من، / شمشیری است آخته.»

(ای معشوق من! اگر دیدی که من در راه مبارزه، زخمی شده ام یا جان داده ام ، اندوهگین نباش و بخند ؛ زیرا خنده ی تو به من جان دوباره می دهد و زخم هایم بهبود می یابد.)

- متن درس را با مفهوم سروده ی زیر مقایسه کنید.

« اگر خونین دلی از جور ایام / لب خندان بیاور چون لب جام

مشو در پیچ و تاب رنج و غم، گم / به هر حالت تبسم کن، تبسم »

(تأکید بر شاد و خندان بودن و غم ها را کنار گذاشتن)

- در جمله ی زیر منظور از قسمت مشخص شده چیست؟

« خنده ات را می خواهم / چون گلی که در انتظارش بودم / گل آبی ، گل سرخ کشورم که مرا می خواند. (پرچم کشور شیلی)

قلمرو زبانی

- معنی لغت

« خنده ی تو برای دستان من، شمشیری آخته است » (بیرون کشیده شده - برکشیده)

* در زبان فارسی « ان » یکی از نشانه های جمع است؛ مانند « ان » در یاران ، مردان ، گیاهان . اما « ان » کاربردهای دیگری نیز دارد.

- در واژه های زیر کاربردهای « ان » را مشخص کنید.

۱. بهاران - سحرگاهان - بامدادان (« ان » زمان ساز)

۲. دیلمان - گیلان - سپاهان - کندوان - خاوران - باختران (« ان » مکان ساز)

۳. کوهان (« ان » شبیه ساز)

۴. جانان - بابکان - کاویان (« ان » نسبت ساز)

۵. خندان - گریان - دوان - خرامان - لنگان (« ان » صفت فاعلی یا حالت ساز)

قلمرو ادبی

- این بخش از سروده ی « پابلو نرودا » را از نظر کاربرد « نماد » بررسی کنید.

« نان را از من بگیر، اگر می خواهی / هوا را از من بگیر، اما / خنده ات را نه / گل سرخ را از من بگیر »

(نان و هوا : نماد زندگی مادی / گل سرخ : نماد عشق)

- در این قسمت از درس ، شاعر از کدام آرایه های ادبی بهره گرفته است؟

« ... اما خنده ات که رها می شود / و پروازکنان در آسمان مرا می جوید / تمامی درهای زندگی را به رویم می گشاید. »

(خنده، کسی را بجوید : تشخیص / درهای زندگی : اضافه ی استعاری / در گشودن : کنایه از حلّ مشکل)

درس هجدهم - عشق جاودانی

غزلواره ها : اثر شکسپیر / موضوع شعر : ابدی بودن عشق و ناتوانی قلم از توصیف عشق

قلمرو فکری

- شکسپیر برای عشق جاودانی ، چه ویژگی هایی را برمی شمارد؟ (ازلی و ابدی بودن عشق / غیرقابل توصیف بودن عشق / معشوق را همواره جوان دیدن)

- در سطرهای زیر، به چه نکته ای تأکید شده است؟

« چه حرف تازه ای برای گفتن مانده است یا چه چیز تازه ای برای نوشتن که / بتواند عشق مرا یا سجایای ارزشمند تو را بازگو کند؟ »

(ارزشمند بودن عشق و اینکه عشق در قالب واژه ها نمی گنجد)

- مضمون بیت زیر از کدام بخش از سروده ی شکسپیر قابل دریافت است؟

« یک قصّه بیش نیست غم عشق وین عجب / کز هر زبان که می شنوم نامکرر است »

(هر روز باید زکری واحد را مکرر بخوانم / و آنچه را قدیمی است، قدیمی ندانم) * اشاره می کند به نو بودن سخن عشق که هیچ گاه کهنه نمی گردد.

قلمرو زبانی

- واژه ی « صحیفه » را در عبارت زیر بررسی کنید.

« همواره عشق قدیم را موضوع صحیفه ی شعر خود می داند »

صحیفه در معنای کتاب ، نامه ، دفتر و ورق به کار میرود که در این درس به معنای کتاب است.

- معنی لغت

« چه حرف تازه ای هست که بتواند عشق مرا یا سجایای ارزشمند تو را بازگو کند؟ » (خوی ها و خصلت ها)

قلمرو ادبی

- دو نمونه آرایه ی تشخیص در متن درس بیابید.

(دست زمان / عشق جاودانی همواره معشوق را جوان می بیند)

- از متن درس، یک نمونه استفهام انکاری مشخص کنید.

(چه حرف تازه ای برای گفتن مانده است؟ یعنی حرف تازه ای برای گفتن مانده است)